

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13500,Skazani-na-kare-smierci-w-czasach-stalinowskich-i-ich-losy.html>
25.04.2024, 15:39

Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy

Prezentowana wystawa jest częścią projektu badawczego, na który składa się również książka „Księga świadectw. Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy”.

Głównym tematem ekspozycji są dramatyczne losy Polaków, którzy nie pogodzili się z komunistyczną okupacją, osób skazanych na karę śmierci w okresie powojennym – konspiratorów i żołnierzy podziemia niepodległościowego. W powojennych realiach politycznych Polski, gdy prawo stało się jednym z wielu środków represji w toczącej się walce politycznej, nowa władza, głównie poprzez ustawodawstwo specjalne, zaostriżyła politykę karną w stosunku do rzeczywistych i domniemych form opozycji. Zachowując pozory ciągłości władzy sądowniczej, komuniści w krótkim czasie wprowadzili alternatywny system wymiaru sprawiedliwości, tworząc ogromnie rozbudowaną sieć sądownictwa wojskowego, wyposażonego w szereg niezwykle restrykcyjnych aktów prawnych, nieprzystających do państwa okresu pokoju. Na ich podstawie, przez ponad 10 lat od zakończenia wojny, osoby cywilne, oskarżone o działalność skierowaną przeciwko wprowadzanemu od 1944 roku systemowi politycznemu, skazywane były przez sądy wojskowe.

Najważniejsze i najsurowsze zarazem komunistyczne akty prawne uchwalono w latach 1944-1946. W kolejności chronologicznej były to: „Dekret PKWN z 31 sierpnia 1944 roku o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną, jeńcami oraz dla zdrajców narodu polskiego” (kara śmierci z trzech artykułów), osławiony Kodeks Karny Wojska Polskiego (kara śmierci z 10 artykułów), „Dekret o ochronie państwa” z 30 października 1944 roku (kara śmierci z 11 artykułów), „Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa” z 16 listopada 1945 roku (kara śmierci z trzech artykułów), Dekret z 22 stycznia 1946 roku „o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego” (kara śmierci z jednego artykułu) i Dekret z 13 czerwca 1946 roku „o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa” (kara śmierci z 11 artykułów).

Kara śmierci jako wymiar najwyższy przestała być karą wyjątkową. Jej powszechność wynikała z częstotliwości stosowania tego rodzaju kary przez dyspozycyjnych lub zastraszonych sędziów, głównie wojskowych. Czynnikiem ten, obok występujących niezwykle często przypadków łamania prawa, nawet tego stanowionego przez samych komunistów, stał się jednym z wielu charakterystycznych elementów życia społecznego w Polsce po 1944 r.

Zdjęcia i dokumenty, eksponowane na wystawie pochodzą głównie ze zbiorów Oddziałowych Biur Edukacji Publicznej IPN w całym kraju i zostały opracowane przez OBEP

we Wrocławiu. Każda plansza jest osobnym rozdziałem tematycznym i sądzimy, że sama w sobie stanowi doskonały materiał edukacyjny.

